

גליון מס' 300

מסכת נדה ס"ד-ע'

בס"ד, י"א אדר א' תשס"ה

השבוע בגליון

- מדוע דילגו על אליהו הנביא?
- כל השונה הלכות בכל יום - שתי הלכות
- מי הוא 'תנא דבי אליהו'?

השבוע בגליון

- השעה - המצאת האסטרונומים
- יום בן שש שעות
- סתימת שיניים כחציצה לטבילה במקוה
- מת שהתעורר לחיים, טמא?

דבר העורך

לחיים, לחיים, לחיים!!!

"לחיים" יהודים... לחיים!!!

טלו את הכוונות, מוזגו יי"ש, ברכו את אלוהינו, לגמו "לחיים" והריעו בקול גדול לכבודם של בני הדף היומי, אשר מסיימים את התלמוד הבבלי, במחזור האחד עשר מסדר הדף היומי.

השומעים אתם את קולו האדיר של פעמונינו? הביטו היטב בענבלו הממתין זה עידן ועידנים ליומו הגדול. הוא כבר נוטה על צידו מוכן ומזומן להשמיע את קולו. עוד מעט קט יטלטלוהו גדולי ישראל ועמם כל לומדי הדף היומי בכל אתר ואתר, וישמע קולו בכל העולם כולו: יהודים, לימדו תורה!

הפעמון שלנו ייגנו עד לסיום הבא, אך קולות הפעמונים הזעירים המקנים בקרב לומדי הדף היומי, ישמעו היטב בכל יום ויום, בכל שעות היממה, קום יהודי, התעורר, למד תורה, טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, ולקולם ימשיכו רבבות אלפי ישראל לפקוד בכל יום את בתי הכנסיות ואת בתי המדרשות.

נגינת הפעמונים.

לקולו המדהד של סיום הש"ס, נפנה את

גליון 300 הסיום

דף סגב וסת השעות

השעה בדיני התורה

מי חילק את היממה לעשרים וארבע שעות? שאלה זו אינה מדעית-היסטורית גרידא; היא שנויה במחלוקת בין גדולי הדורות, אשר חתרו לברר, אם יסודה של חלוקה זו בדיני התורה, או במעין הסכמה שבשתיקה אשר מצאה לה שביטה בלבות כל בני האדם, אם בתקופת השעות הזמניות, ולאחר מכן עם המצאת השעון המכני.

בימים עברו היום נחלק לשתיים עשרה שעות וכך גם הלילה, ללא קשר לאורכם. היום חולק לשתיים עשרה שעות, ובחורף שעה יומית היתה קצרה ושעה לילית היתה ארוכה, ובקיץ להיפך. לאחר המעבר לשעון המכני, היממה חולקה לעשרים וארבע שעות קבועות. כך או כך, עדיין איננו יודעים, כיצד ומתי נקבע שהיממה מחולקת לעשרים וארבעה חלקים המכונים שעות.

השעה - המצאת האסטרונומים: הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל טוען ("אורים ותומים" סי' ל' ס"ק י"ב), כי השעה היא המצאת האסטרונומים הקדמונים. את דעתו הוא מחווה על אודות דברי הגמרא, כי על בית הדין לחקור את העדים בשבע חקירות, ביניהם, באיזו שעה התרחש האירוע אשר עליו הם מעידים. רבי יהונתן כותב, כי חקירה זו אינה מן התורה, ובלתי אפשרי שתהא מן התורה, שכן, השעה אינה אלא המצאת המלומדים, והתורה מכירה בחלוקת היום ובחלוקת הלילה לשני חלקים בלבד - חצות. לפיכך, מן התורה די בחקירת העדים אם האירוע התרחש לפני חצות או לאחר מכן. בעל ה"אור שמח" זצ"ל (הל' עדות פ"א הל' ד') מחזק את דבריו: "דבר נפלא ואמיתי... שיי"ב שעות אינן לא מקרא ולא הלכה למשה מסיני שיהיו הולכים דיני התורה על פיהם".

יום בן שש שעות: דעה מעניינת ביותר מביע בעל ה"פני יהושע" (מהדו"ב ברכות גא, נדפס בסוף הספר). לדעתו, "מה שאנו מחלקים היום לעשרים וארבע שעות, לא מצינו מפורש במקרא, דיותר יהיה נראה מפשטי מקראות, דיום ולילה אינן מתחלקות אלא לשתיים עשרה שעות, כיון שהדבר תלוי בחשבון י"ב מזלות". לדעתו, איפוא, אם מן התורה היו מחלקים את

לעילוי נשמת

נשמת אדם

הרב **משה צבי יוסף הלפרן** ז"ל ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע ט"ו אדר תשל"ב ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידיו משפחות הלפרן קרית קריניצי - גבעת שמואל

נר ה'

הדרן עלד

הננו מתכבדים להודיע על מעמד סיום הש"ס ופתיחת מחזור י"ב של הדף היומי

המעמד יתקיים אי"ה ביום רביעי כ"א באדר א' תשס"ה (2/3/2005)

בגני התערוכה שד' רוקח ת"א (ביתן 1) סעודת מצוה בשעה 19:00 (בדיוק)

*** נא להשאיר ערב זה פנוי * הזמנות נשלחו בדואר * הכניסה בכרטיס בלבד**

מבטינו אל לומדי הדף היומי.

אחינו גיבורי החיל.

היום הזה, יערות העד כופפים את ראשם בהכנעה לפניכם. גלי הים מסתלסלים בכפליים לכבודכם וכל ציפורי השיר פוצחות בזמר אשר לו אתם ראויים. "כי כה אמר ה', אם לא בריתי יום ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיה נ/כח). - "אמר רבי אלעזר (פסחים סח/ב): אלימלא תורה, לא נתקיימו שמים וארץ."

הם הראויים לכל תהילה. סוחרים, קמעונאים, עמלי כפיים, מוחות מבריקים, ישישים, צעירים ואלו שבאמצע, בני כל העדות, יוצאי כל הארצות באשר המה - יהודים, בני אברהם יצחק ויעקב, המקדשים את שמו יתברך מדי יום ביומו, בנעיצת הדף היומי בעיצומו של יום, תוך כדי הדיפת עסקים שונים; בהתחלת יום העסקים בלימוד תורה, או בלימוד הדף היומי לאחר יום קשה ומתיש. קידוש ה'.

הרימו אותם על כפיים, שאום על כתפכם, צאו אל הרחובות, חניגו, ריקדו, עילו וצהלו, טיפחו כף אל כף ותנו קולכם בזמר. הביאו את ילדיכם אל מסיבות הסיום, והזכירו להם, כי הם עדים לתהליך היסטורי רב משמעות המתרחש באומנתנו, חזונו של המהרה"ם שפירא מלובלין זכר צדיק וקדוש לברכה, מאיר כל ישוב, זורח על כל עיר, וליהודים היתה אורה.

לבשו אותם ובני משפחתכם בגדי חג, כפי שעשו בסיום המחזור הראשון של סיום הש"ס, בשיבת חכמי לובלין, הכל לבשו בגדים חגיגיים, ורקדו סביב הבמה כשגמרות חבוקות בידיהם, כמו בשמחת תורה.

ספרו להם, לילדים, על הסבא רבא מפולין, על הסב הזקן ממרוקו, אשר ישבו והונו בתורה הקדושה, באותה תורה, אותה גמרא, אותן קושיות ואותם תירוצים, תחת איומים, רדיפות, נגישות, רציחות, מכות והשפלות, ומעולם לא אירע שמי מן מרחם הפסיק ללמוד בעטיו. הגבירו את הילדים מעל כל הקהל הקדוש, שיצפו בעיניהם בציבור הרב, ותאמרו להם, כי זו הפעם האחרונה שבה אירעו סיום הש"ס מתקיים מתחת קורת גג בפעם הבאה, בעזרת ה', כל הארץ סיום...

הם, ה"יוותיקים", זיילו דמעה וגם יותר. היהודים אשר התחילו ללמוד את מחזור הדף היומי בתחילת המחזור, זוכים היום להתגשמותו של החלום, "הזורעים בדמעה ברניה יקצורו". **לפני** שבע וחצי שנים הם היו יושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, עיתים, שניים או שלושה, אשנא, בבתי כנסיות ובעקבות מעוררי השתאות. היום הזה, הם זוכים לסיים את הש"ס בליווי עשרות אלפי איש, יהודים שהתלכדו לאור התורה. הם, ה"יוותיקים" אשר הכשירו את הדף לעוד המונים הפוסעים בעקבותיהם והמצטרפים כל העת לשיעורי הדף היומי, השכילו לצבור לעצמם זכויות אין ספור, שנים רבות של לימוד תורה ועשרות מסכתות.

★ ★ ★

גליון השלש מאות.

אנו, במערכת גליון "מאורות הדף היומי" לוגמים "לחיים" כפליים. גליון זה הינו הגליון השלש מאות במספר היוצא ממכשב הדפוס. שלש מאות שבועות הם פרק זמן ארוך דיו, המאפשר להביט לאחור, להאנח אנחת רווחה, ומיד להחזיר את המבט קדימה, אל שלש מאות הגליונות הבאים, בעזרת ה'.

כאן המקום להודות לקוראים הטורחים להביע את רחשי לבם עלי כתב, אלו המעירים והממארים, לקוראים הנאמנים המשגרים מעשיות, עובדות ומשלים, כדי לזכות את קוראי "מאורות הדף היומי", ובאותה נשימה הרשו לי להתנצל בפני אותם קוראים, יותר מידי לצער, אשר לא עלה בדי, מסיבות שונות, להשיב להם מענה. אתכם הסליחה.

הני מוצא הזדמנות חגיגית זו כמתאימה, להודות מקרב לב לרעי חברי המערכת, אשר חוברים כתף אל כתף מידי שבוע, להוצאת גליונו, מתוך מסירות רבה ורצון להרבות תורה בישראל.

קוראים יקרים. משנכנס יין יצא סוד. אנו, חברי המערכת, נלווים גם כוס לחיים שלישית, לרגל הוצאת גליון "מאורות לצעיר" החל מן השבוע הבא! לחיים.

★ ★ ★

על מפתנו של המחזור השנים עשר לסדר הדף היומי, נקדיש את לימודנו לעילוי נשמתו הטוהרה של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל ומייסד הדף היומי, אשר לא זכה להתיר

היממה לשעות, היא היתה מתחלקת לשש שעות ביום ולשש שעות בלילה!

ברם, יש החולקים וסוברים, כי חלוקת היממה לעשרים וארבע שעות היא מן התורה.

השעה - חלוקת התורה: ה"חזון איש" זצ"ל כותב (במכתבו לגר"א פלצנסקי שליט"א, ספר שלום יהודה מועד ס"ה), כי "התורה חלקה את היום השלם המזווג מיום ולילה, לעשרים וארבע חלקים ואנו קוראים לכל חלק בשם שעה. הוא מתבסס על כך שחלק מסודות עיבור החודש שנמסרו למשה מסיני (ראש השנה כה"א), כוללים את הידיעה, שהמרחק הממוצע בין מולדות הלבנה הוא עשרים ותשעה יום, שנים עשרה שעות, ארבעים ושנים דקות שלש שניות ושליש השניה, או בקיצור, כ"ט [יום], י"ב [שעות], תשצ"ג [חלקים מתוך תת"פ חלקים]. מכאן, שחלוקת היממה לעשרים וארבע שעות כלולה בדיני התורה. יש המציינים כהוכחה לכך, את הגמרא (סנהדרין לח/ב), בה מתואר סדר הבריאה ביום השישי לבריאת העולם: "י"ב שעות הוי אותו היום", והגמרא מתארת מה אירע בכל שעה ושעה (ועיי"ש בספר "שלום יהודה" סי' ז).

דף סז/ב וגזרו על מיעוט המקפיד

סתימת שיניים כחציצה לטבילה במקוה

הכל יודעים, כי על הטובל במקוה טהרה לדאוג לכך, שבין המים לבין גופו לא יחצוץ מאומה.

תנאי החציצה: מאומה אמרנו. ובכן, מן התורה, כדי שחציצה הנמצאת על גוף האדם תמנע מטבילתו מלטהרו, יש לוודא כי התקיימו שני התנאים הבאים, המכונים בקצרה "רובו ומקפיד": **א.** החציצה מתפרסת על רוב גופו של הטובל. **ב.** הטובל אינו חפץ בקיומה של החציצה. חכמים הוסיפו ותקנו, כי די בכך שאחד התנאים מתקיים, כדי לפסול את החציצה. כלומר, חציצה גדולה חוצצת גם אם הטובל אינו מקפיד בה, וחציצה קטנה חוצצת אם הטובל מקפיד בה, כמבואר בסוגייתנו.

החציצה בטלה כלפי הגוף: טרם נפנה לעיונו העיקרי, נתייחס לשאלה מרכזית העולה לאור דברי הגמרא. מדוע באמת חציצה שאדם אינו מקפיד בה, אינה נחשבת חציצה, כלום אינה חוצצת בין המים לבין בשרו של הטובל? הראשונים מבארים (עיי' רש"י שבת נ"א ד"ה "הא נמי", סוכה ו/ב), כי החציצה בטלה לגבי הגוף והיא נחשבת כחלק ממנו. עד כדי כך, שאם הוא טבל והותיר את החציצה מחוץ למים, לא עלתה לו טבילה...

חציצה נזקקת אך בלתי נחשקת: ומכאן לשאלה מעשית שהתחדשה עם התפתחות רפואת השיניים, אך היתה קיימת מאז ומקדם ברמה העקרונית. כאשר אנו אומרים, שחציצה שהאדם אינו מקפיד עליה אינה חוצצת, למה כוונתנו. כיצד נגדיר חציצה שאדם אינו חפץ בה אך הוא זקוק לה, למשל, סתימת שיניים. הסתימה אינה מיועדת לנוי, אך לכשנשאל את הסתם אם הוא מקפיד על הסתימה, הוא ישיב בשלילה נחרצת, הוא יודע היטב מה יעולל לעצמו אם יסירנה.

כיצד, איפוא, יש להתייחס לחציצה מעין זו, לאחר שגמרתנו מורה, כי גם חציצה שבפה נחשבת חציצה, שאף על פי שאין צורך לטבול בפה פתוח, אסור שבשעת הטבילה לתקיים חציצה בתוכו, כהגדרת הגמרא: "ראוי לביאת מים בעיניו".

ה"חכמת אדם" ("בינת אדם" שער בית הנשים אות י"ב) סובר, כי הגדרת ה"מקפיד" היא, שהאדם יחפוץ בחציצה, ירצה בה. אולם, כאשר האדם נאלץ להסכים עם העובדה שעליו להותיר את החציצה, כדי שלא לגרום לעצמו נזק, אין בכך די כדי שהחציצה תחשב כחלק מן הגוף. לפיכך, לדעתו, חציצה מעין זו פוסלת את הטבילה.

אולם, רוב האחרונים חולקים על דבריו וסוברים, כי אמנם חציצה שסופה לרפא מכה ואז יסירה, או נחשבת חציצה הפוסלת, ואין לטבול עמה. ברם, חציצה דוגמת סתימת שיניים, אשר נחוצה לקיומה של השן וקבועה היא בתוכה, מתבטלת אל הגוף ואינה חוצצת, שהרי אם הגוף זקוק לה, כיצד זה לא נחשבינה כמתבטלת אליו (עיי' שו"ת "אבני נזר" יו"ד סי' רנ"ט, שו"ת "צמח צדק" יו"ד סי' ק"ט, שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ע"ט, ועוד. וראה שיעורי שבט הלוי סי' קצ"ח סעי' כ"ד ובישעורי הגר"נ קרליץ שליט"א שם בשם החזו"א).

דף עב/ב בן שונמית מהו שיטמא

מת שהתעורר לחיים, טמא?

גמרתנו מספרת על מפגש מרתק של אנשי אלכסנדריה עם רבי יהושע בן חנינא, במהלכו הם שאלו אותו על שנים עשר נושאים, ביניהם שלשה "דברי בורות". המהרש"א מסביר, כי שאלות אלו כונו "דברי בורות", מפני שהנחת דבריהם התבססה על דעתם של הפילוסופים, אשר היתה מוטעית.

אחת משאלות הבורות היתה, "בן שונמית מהו שיטמא". אלישע הנביא החיה את בן האשה השונמית (מלכים ב' פרק ד'), אשר נולד לה לאחר ברכתו של אלישע. המהרש"א מבאר, כי הם הבינו, כי אין בכוחו של הנביא להשיב את המת לחיים, והמת שהתעורר הוא מת שמקננים בו חיים מקריים, ארעיים. רבי יהושע בן חנינא השיב להם, כי "מת מטמא ואין חי מטמא". כלומר, נביא המחיה מת מחזירו לחיים, שבכוחו לשנות סדרי בראשית, ואין, איפוא, כל עילה שהמת החי ייטמא.

מדוע דילגו על אליהו הנביא? המפרשים (רש"י, מהר"ץ חיות, שו"ת רדב"ז ח"ו סי' ב' אלפים ר"ג, ה"ערוך לגר"י ועוד) מקשים, הלא אליהו הנביא, רבו ומורו של אלישע, החיה גם הוא ילד מת, את בנה של הצרפתית (מלכים א' פרק י"ז), שנים לפני שאלישע החיה את בן השונמית. מדוע, אם כן, אנשי אלכסנדריה הזכירו דווקא את המקרה שאירע עם אלישע.

שיתוק שנראה כמוות: היו שהסיקו מכך, כי בן הצרפתית לא מת כלל, אלא חלה כל כך, עד שנדמה היה כמת (עיי' רדב"ז שם ורש"י). הרד"ק (מלכים א' שם) מוסיף, כי גם מן הפסוק מדויק כן: "והיה חליו חזק מאד, עד אשר לא נותרה בו נשמה". כלומר, החולי התחזק,

צאצאים אחריו.

רבי מאיר, רבי מאיר, אב אתה לפני "הדף היום", רבים הם, נאמנים לה' ולתורתו, ששפחתך גדלה ומתרחבת מידי שנה, מידי שבוע ומידי יום. כט"ו בשבט תרצ"א, הסיוס של המחזור הראשון מסדר הדף היומי נחגג בתפארה בישיבת חכמי לובלין. רבי מאיר, עברו עשרה מחזורים הסיוס, והסיוס נחגג בכל העולם!

עמוד יבוא היום, רבי מאיר, ועיניך תחזינה בשוב ה' את שבות עמו. זכות לימוד התורה הקדושה תעמוד לעמנו, בית המקדש יירד משמים, אליהו הנביא יבשר על גאולתנו, ששיח יבוא, לגיונות הגלגלות של יהודים ממהרו אל ארצנו הקדושה, ויבדך... הם ילמדו הדף היומי.

יהודי יקר!

רבי מאיר שפירא זצ"ל התכוון גם אליו!
טלפן עכשיו למוקד מאורות הדף היומי, לבירור
שיעור הדף היומי הקרוב לאיזור מגוריו.
לחיים.

.....
 המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין,
 או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
 מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
 ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
 כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

מִי דָאֵר לְהַנְפִּיל
נאמר בגמרתנו, כי רבי יוחנן יצא לאשה ששבלה מבטיה, שסתפר על כך לחברותיה כדי שיתפללו עליה. היה אומר הגר"ח קרייזוורט זצ"ל, רבה של אנטוורפן: ידוע ידועתי כי אדם "יילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים", אולם כאן אנו לומדים שעל האשה לבקש מחברותיה. מדוע? הוא אומר, רק זה המכיר את הבעיה יכול להנפיל בדקיע על אחו הסובל ממנה.

מבנה אני אומר, סיים, שהחולה במחלה מסויימת, יבקש מאלו שכבר חלו בה שיתפללו עליו; רק הם יודעים מהו הצער הרב בדבר ותפילתם תענה יותר מתפילת אחרים... ("פיניני יחי").

דף סו/א צריך להודיע צערו לרבים ורבים
מבקשים עליו רחמים

לא התפללו - ולכן לא נמכר...

סיפר הגאון רבי שלום שברון זצ"ל:
פעם פגשתי במורי הרב הרי"א דושניצר זצ"ל
 מפתח תקוה, ויורה סיפר לי כי בנו רשע פרס
 בעל איכות יהודה אשר נפל לטימולו והוא
 מעוניין למוכרו בהקדם האפשרי. ביקשתי,
 הוסיף ויפרש, מאחד מתלמידי שפתח תלמוד
 תורה בירושלים, איך יאמר עם הילדים פרק
 תהילים מידי יום אחר גמר לימודם, שלא
 לבטלם חלילה, בכדי שאצליח למוכרו. אולם,
 הלה שכח אותו עשה זאת, על כן אם תפגשוהו נא
 עוררו אותו לכו והזכרו לו את פתאם.
חשתי שיש כאן איזה שהוא דבר כפל. ושאלתי:

- ומנין לרבינו כי הלה שכח? ...

הפטיר רבי אליהו בשפה רפה:

- הרי לא מכרתיו עדיין!...

נרעשתי כולי ונסעתי מיד אל אותו תלמיד.
לכשפגשתי פתחתי ואמרתי לו כי שכח למלא
את בקשת רבינו, ואכן תיכף ומיד אחז את
ראשו בידיו: אוי! אוי! יצא הדבר מראשי
לגמרי! ---

לסיום, סיפר הגר"ש שבדרון, תוך ימים ספורים
אחר שהלה אמר תהלים עם תלמידיו, הפרדס
נמכר...

דף סח/א דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי
לא חשש להודות בטעות

אמר הגר"י קמנצקי זצ"ל: מפורסם היה
ה"חזון איש" זצ"ל כמי שמורה הלכות בענייני
פיקוק נפש. במה היה כוחו גדול? רבים הם ברי
הכח לפסוק בשאלות תמורות והרבות עולם, אלא
שהם חוששים שמא יטעו ויאלצו להודות בכך,
והוא אי לאותה בושה. ה"חזון איש" לא חשש
להודות בטעות ולכן גם מנגיעה זו מושקת היה
לגמרי. לפיכך פסק בשאלות כאלו כבשאלות
פשוטות אחרות...
ס"ב/ שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע...
שלושה דברי שורות

אך הנער לא מת! למען האמת, דעה זו הובאה על ידי הרמב"ם בספרו "מורה נבוכים" (ח"א פרק מ"ב), בשם האנדלוסין, כי הנער שטופל על ידי אליהו חלה בחולי קרוב למוות, אך לא מת, מעין שיתוק שניתן לשרוד בו בחיים כיום או יומיים (עניין שו"ת ריב"ש סי' מ"ה).

כהן מחייה מתים? פירוש זה כותב גם בעל ה"שיטה מקובצת" (בבא מציעא קיד/ב) בשם רבינו פרץ, כמענה לקושייתם המפורסמת של בעלי התוספות (ב"מ שס), הרי אליהו הנביא כהן היה, כיצד גהר על המת והחיהו - ברם, לאור האמור, הנער לא היה מת, טומאה לא דבקה בו, ולאליהו הכהן לא היתה כל מניעה לגהור עליו.

אולם, רבו הדחיות והקושיות על שיטה זו. בגמרא (סנהדרין ק"א) נאמר, כי אליהו הנביא ביקש מהקב"ה את מפתח תחיית המתים כדי להחיות את בן הצרפתי. בגמרא אחרת (חולין ז' א) נכתב, כי אלישע התלמיד החייה שני מתים, ואליהו החיה מת אחד בלבד. מוכח, איפוא, כי הנער שאליהו החיה, היה מת.

את קושיית המפרשים על אנשי אלכסנדריה, אשר שאלו מבן השונמית דווקא, פוטר הרדב"ז (שו"ת ח"ו ב' אלפים ר"ג) בכך, שמקרה בן הצרפתית לא היה נהיר להם דיו, והם התמקדו במקרה הברור להם.

הצרפתית ובנה היו נוכרים: עיון בפירושו של רבינו בחיי לתורה (פרשת פנחס), מעלה תירוץ מופלא; הצרפתית ובנה לא היו מזרע ישראל, והמת הנוכרי מטמא במגע בלבד, אך השווה עמו באהל אחד אינו נטמא. אליהו הנביא, איפוא, גהר מעל המת, אך לא עליו, הוא לא נגע בו... וממילא לא נטמא. לפיכך, האלכסנדורנים הקשו מבן השונמית. אך הרדב"ז תמה על דברים אלו, מפני שבירושלמי (סוכה פ"ה דף נ"ה) מבואר, כי בן הצרפתית שאליו החיה, היה לא אחר מאשר הנביא יונה בן אמיטי, שנשלח להציל את אנשי נינוה, וכי יתכן שנוכרי יהא נביא ה'? ואף אם התגייר, מדוע הוא מכונה "יונה בן אמיטי" על שם אביו הנוכרי.

נוגע שאינו נוגע: נחתום בידעה מרתקת ביותר המצוייה בספרי זוטא (פרשת חקת סי' י"א): "נוגע במת טמא, אין מת עצמו טמא. נוגע במת טמא, אין בנה של שונמית טמא". כלומר, מת הנוגע בעצמו, הוי אומר, מת המתעורר לחיים - אינו טמא, רק הנוגע בו בעודו מת - טמא. הספרי ממשיך: "אמרו, בנה של שונמית כשמת כל שהיה עמו בבית טמא היה טומאת שבעה, וכשחיה היה טהור לקודש. חזרו ונגעו בו טמאוהו הם...".

כלומר, מאחר שהמת עצמו אינו נטמא מנגיעתו העצמית, הרי בן השונמית שקם לתחיה טהור היה... אולם, אלו שנגעו בו לפני כן נטמאו, ואם הם שבו ונגעו בו כעת, הם טמאוהו... נמצא, שמנגיעתו בעצמו לא נטמא, אך מנגיעתו באלו שנגעו בו - נטמא [דברי הספרי זוטא מסייעים לדברי התוס' בסוגייתנו ד"ה "מתים", ועיי' חתם סופר בחידושיו ובערך לנר, מה שהביא מנשי' החת"ס].

דף עג/א הלכות בכל יום

כל השונה הלכות בכל יום - שתי הלכות

רבינא ורב אשי חתמו את המסכת האחרונה של התלמוד הבבלי במימרא בשם תנא דבי אליהו: "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא".

מי הוא 'תנא דבי אליהו': טרם נברר את פשרה של הפיסקה המפורסמת כל כך, נברר מי הוא אומרה, "תנא דבי אליהו". בעל "באר שבע" (שו"ת סי' ע"א) טען, כי אליהו זה, אינו אליהו הנביא שיבוא ויגאלנו, אלא הוא תנא הנזכר בהקדמת הרמב"ם לסדר זרעים (ד"ה "הפרק השביעי"), שם הרמב"ם מונה בין היתר את "יהושע בן פרחיה, נתאי הארכלי, חוני המעגל, אליהו".

אולם, בנימוקי הגר"ב (בסוגייתנו) הביא הוכחות לכך, ש"תנא דבי אליהו" הוא אליהו הנביא בכבודו ובעצמו, וזו היא גם דעת החיד"א (י"שם הגדולים" ח"ב מערכת ס"י) אשר מביא הוכחות שונות נגד דעת ה"באר שבע".

אליהו הנביא, איפוא, אומר, כי "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא".

בעל ה"דרישה" (וידוי סי' רמ"ו ס"ק ב') כותב, כי "יש בעלי בתים נוהגים ללמוד בכל יום גפ"ת [גמרא פירוש תוספות], ולא שאר פוסקים". כלומר, הם מסתפקים בלימוד גמרא ללא לימוד הלכות. סימוכין למנהגם, הוא מספר, הם מצאו בכך שהגמרא בעצמה היא המביאה את דבריו של אליהו הנביא, ובימי הגמרא לא היו כל ספרי הלכות, הרי לנו כי הלומד את הגמרא לבדה זוכה להבטחת אליהו הנביא.

ברם, הוא דוחה את זאת וכותב, כי כוונת תנא דבי אליהו היא, שיש ללמוד הלכות פסוקות לבד מלימוד הגמרא, כפי שרש"י בסוגייתנו כותב, כי "השונה הלכות" - "פירוש הלכות פסוקות". ואילו הגמרא הביאה את תנא דבי אליהו, מפני שבאותם ימים הגמרא הייתה ההלכה ברורה ביותר. לאחר שנתחברו ספרי ההלכה, מובן כי יש לקיים בהם את "השונה הלכות בכל יום".

לומדי הדף היומי תמחו בוודאי למקרא דברי רש"י אשר צוטטו בפיסקה האחרונה, לאחר שרש"י בסוגייתנו כותב: "משנה וברייטא הלכה למשה מסיני". אכן, שתי גירסאות שונות קיימות לגבי הרש"י האחרון על הש"ס, ובפני ה"דרישה" היתה מונחת אחת מהן בלבד.

הגריסה השנייה ברש"י טעונה ביאור - "משנה וברייאתא והלכה למשה מסיני", מה כוונת רש"י? המהרי"י אסאד כותב בספרו "יהודה יעלה" ("ח"א אר"ח ס"א"), כי בעת שהוא התכבד לשאת דרשה לרגל סיום מסכת נדה, הוא הסביר את הדברים באופן הבא. בירושלמי (פ"א פ"ב הל' ד') נאמר, "אמר רבי זעירא בשם רבי יוחנן... כמה הלכות נאמרו למשה בסיני וכולהן משוקעות במשנה", היינו: הלכות רבות שניתנו למשה בסיני, כתובות במשניות. נמצא, כי המבקש ללמוד הלכות, ילמד את המשנה בעיון...

עמד בחור לפני הגר"ח שמואלביץ זצ"ל והרצה דברי תורה. הניף הגר"ח בידו לאות ביטול: דברי בורות המה.
התנצל הלה ואמר: לא שלי המה דברים אלו; מחברי פלוני שמעתיים.
הזעק הגר"ח: גרוע הדבר שבעתיים! תינח אומר אתה דברי בורות שלך; אבל דברי בורות של אחרים???

דף ע"ב יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו
אי אפשר לומר שיעור בלי לבכות בתפילה

הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל למד בבחורות עם הנצי"ב מוואלאזין זצ"ל בעת שהיה מכין את שיעורו.

פעם המתינו בישיבה לשיעורו של הנצי"ב, עד ששליח שהגיע מטעמו מסר, כי היום לא יתקיים שיעור.

רבי איסר זלמן אשר היה שותף להכנת השיעור אמש, מיהר לברר אצל הנצי"ב את הסיבה לדבר, וזה ענהו:

- **היום**, שלא בככל יום, לא בכיתי בעת אמירת "אהבה רבה" בשחרית. ביום שכזה איני יכול לומר שיעור...

דף ע"א כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא

דוקא הלכות

מדוע דוקא 'הלכות'? המהר"ל מבאר כי אופיו של הלימוד משפיע על הלימוד. כיון שההלכות הן דברי תורה שעברו זיכרון אחר זיכרון עד שהוסקה שמענתא אליבא דהלכתא, הלימודם מזדכך בהן יותר. לכן, מובטח הוא שהוא בן עולם הבא!

דף ע"א שנאמר הלכות עולם לו

העוגן בים הגעש

בשנת תשנ"ח, נערך סיום הש"ס, והגאון רבי אליעזר מנחם מן ש"ך זצ"ל נשא דברים בפני באי הכינוס, וכה אמר:

"הפסוק הלכות עולם לו הדרש על שינון הלכות מידי יום, מקורו בספר חבוקק והוא חלק מפסוקים המתארים תקופות סוערות ביותר: "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים ויתפוצצו הררי עד, שחו גבעות עולם, הלכות עולם לו". מדובר בימים קשים בהם מלחמות עולם מתרחשות, מהומות, בוקה ומבולקה בתבל כולה. ומה יעשה האדם באותה עת? כיצד ינצל? - "הלכות עולם לו" - אל תקרי הלכות אלא הלכות. תורה מגנט ומצלה; היא הסלע והעוגן בים גועש שכזה...

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה מרגלית** ז"ל
מברדיטשוב נלב"ע ד' אדר תרפ"ו בלודז'
ורעינתו מרת **מרים** ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י נכדם הר"ר **ישראל מרגלית** ומשפ' שיחי ת"א

לעילוי נשמת

הר"ר **ווילאם קוטליאר** ז"ל
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ז אדר תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

מרת **שרה רבקה זיכר** ע"ה
ב"ר דוד וחיה ז"ל נלב"ע י"א אדר א' תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י אחותה
מרת **פרחה גור** ומשפ' שיחי - ב"ב

הלכה למעשה: רבינו ה"חפץ חיים" זצ"ל ("משנה ברורה" סי' קנ"ה ס"ק ט') כותב, כי אין הדברים אמורים אלא במי שעיתותיו בידיו ללמוד שעות רבות, אך מי שאינו מקדיש זמן רב ללימוד התורה הקדושה, "יכון שעיקר למודו יהיה בהלכות שידע איך להתנהג למעשה".

כמה הלכות בכל יום: בעל ה"עיון יעקב" כותב, כי יש ללמוד מאה הלכות בכל יום! אך החיד"א ("מראית העין") תמה על דבריו וכתב, כי אין כל ספק, שגם בלימוד שתי הלכות ליום, ישראל זכאים לחיי העולם הבא, כהבטחת תנא דבי אליהו.

סיום הש"ס ב'כל השונה': מדוע רבינא ורב אשי מסיימים את התלמוד הבבלי עם מימרא זו דווקא. בעת שבעל ה"באר שבע" סיים את מסכת נדה הוא אמר (שם), כי במסכת אבות (פ"ג משנה י"ח) נאמר, שההלכות החשובות ביותר, הן הלכות קניין ונדה. לפיכך ביקשו רבינא ורב אשי להדגיש בסיום מסכת נדה, כי כל הלכה הנלמדת, מביאה את לומדה לחיי העולם הבא...

הלומד תורה, שמח תדיר: נסיים בדבריו החשובים של ה"חתם סופר" זצ"ל (בסוגייתנו), כי הבטחת חיי העולם הבא לשונה הלכות נובעת מכך, שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצווה והלכה. על כרחך, שההוגה בתורת ה' מצוי תדיר בשמחה, משתווה עם הבריות ואינו מדקדק עמהם מחמת אושרו הפנימי, ומובטח לו כי הוא בן עולם הבא.

הדרן עלך כל הש"ס!

כאשר יהודי זוכה לסיים פרק גמרא, מסכת וקל וחומר את הש"ס, הרי הוא אומר "הדרן עלך". הדרן עלך פרק פלוני, הדרן עלך מסכת פלונית.

'הדרן' - חזרה: היינו: חזרה, וכוונת הדברים היא, כי המסיים ללמוד אומר, כי ישוב ויחזור על לימודו, בסייעתא דשמיא. מקומו של ה"הדרן" הוא בסיום הפרק, או המסכת, לבל ידמה האדם, כי לימוד זה כבר בקרבו ואין הוא צריך לו, אלא עליו לחזור ולשנו, שפסוק מפורש הוא (דברים ד/ט), "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים" (מנחות צ"ט/ב). מעניין לציין, את שכתבו הראשונים, כי בעבר ה"הדרן" נאמר רק על ידי מי שכבר קיימו, היינו, לומד שחזר על המסכת, אמר "הדרן"... (עיי' בספר האשכול הל' ס"ח סי' י"ד, עמוד 160 במהדורת אלבק).

חזק חזק ונתחזק: ה"אליה רבה" כותב (סי' קל"ט והובא ב"פרי מגדים" שם), כי זה הוא הטעם לכך שקוראים "חזק" בסיום חומש של קריאת התורה, שהעולה לתורה אשר סיים את החומש, יתחזק לחזור עליו, ולא יסתפק בכך שסיימו.

קיימת השערה, לפיה אמירת "הדרן" לא נועדה לכל הסיימים. במהדורות עתיקות יומין של מסכתות הש"ס, יש אשר בסיומן נכתב "סליקא לה מסכת", ויש אשר נכתב לאחריהן "הדרן". הדבר נקבע לפי תוכן המשפט המסיים את המסכת. מי שסיים מסכת אמר "סליקא לך מסכת", "נשלמה המסכת", אך אם המשפט האחרון של המסכת עוסק בדבר שאינו טוב, נאמר "הדרן", לאמר, יש להוסיף וללמוד במסכת, כדי שלא לסיים בדבר שאינו טוב. עם השנים, ה"הדרן" תפס את מקומו של "סליקא לה", וקבע את מקומו בסופם של כל הפרקים ושל כל המסכתות ("מנהגי ירושון", בסוף הספר בשם ספר תקנות ותפילות).

כל האמור מבוסס על ההנחה, כי "הדרן" פירושו חזרה.

'הדרן' - הדד: ברם, יש הסבורים, כי 'הדרן' מלשון 'הדר'. בנוסח הסיום הארוך אנו אומרים: "הדרן עלך והדרן עלך". רבי חיים, אחיו של המהר"ל, מסביר (ספר החיים, ספר זכויות ח"א פ"ג), כי אנו אומרים, שהדדה של תורתנו הקדושה ניכר עלינו בלבד, על עם ישראל, שהרי אנו הלומדים אותה, וכך גם הדרינו עליה. מנוסח ספר העקידה לסיום (דברים שער פ"א), הדברים מוכחים בעליל, שם נכתב: "הדרן עלך והדרן עלך, זיוך עלך וזיוך עלך" (ראה "מנהגי ישראל" ח"א עמ' קכ"ח ואילך).

חגיגת כתר ספר התורה: ונסיים את ה"הדרן" לרגל הסיום, במנהג עתיק יומין אשר נהג בקהילות ישראל - העולים לתורה ביום שמחת תורה, חבשו על ראשם את... כתר של ספר התורה!

הראשונים מזכירים רבות מנהג מעניין זה, כאשר הם דנים אם מותר לעשות כן, שהרי אין להשתמש בתשמישי קדושה. הרשב"א (שו"ת הרשב"א המיוחסות סי' ר"ס, ובר"ן במגילה דף ז'א בשמו) דן גם הוא בדבר, ואף על פי שהוא אוסר לחתן העולה לתורה לחבוש על ראשו את כתר התורה, הוא כותב כי אין למחות בנוהגין לעשות כן בשמחת תורה, בנמקו, כי החתן החובש את הכתר, עושה כן לכבוד עצמו, ואילו העולה לתורה בשמחת תורה, חובשו לכבוד התורה הקדושה, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סי' קנ"ד סעי' י').

הדרן עלך והדרן עלך.

לומדי הדף היומי מסיימים את מסכת נדה ואת הש"ס, כאשר זיו התורה על פניהם, זיווים על התורה וכתר מלכות על ראשם.

בלב רוטט, בשפתיים דולקות ובכוונה גדולה, נאמץ אל ליבנו את הגמרא הקדושה ונתפלל לנותן התורה: "יהי רצון מלפניך... כשם שעזרתני לסיים מסכת נדה, כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם... וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרעי עד עולם..."

הדרן עלך והדרן עלך!